

ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΡΜΗΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Απ' άφορμή τὸ κριτικό μας σημείωμα τῆς περασμένης βδομάδας πήραμε δύο ταυτόσημες ἐπιστολὲς ἀπὸ ἀναγνώστες μας. Κι' οἱ δύο ἀναφέρονται στὴν ἐρμητική, «ἰδιωτική» ὅπως τὴν ἀποκαλέσαμε ποίηση, τὴν ποίηση ποὺ καταλύει τὸν ἀντικειμενικὰ λογικὸ εἰρμὸ καταντώντας ἔτσι γρίφος γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους (ἴσως καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν δημιουργὸ τῆς) καὶ διερωτοῦνται γιὰτί ὀρισμένοι ποιητὲς καταφεύγουν σὲ τέτοιου εἴδους ἀκατανόητη γραφή.

Ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐπιστολογράφους μάλιστα, ὁ Ν. Κ. ἀπὸ τὴν Ἀμμόχωστο, προχωρᾷ νὰ βγάλει συμπεράσματα γιὰ τὸ ποιὸν τῶν ποιητῶν αὐτῶν χαρακτηρίζον-

καλλιτέχνες μιὰ ἀντίστοιχη θεώρηση τῆς ζωῆς.

Στριμωγμένος ὁ καλλιτέχνης ἀπ' ὅλοῦθε καὶ νιώθοντας ὄχι μονάχα τὸ ἔδαφος κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του νὰ ὑποχωρεῖ, ἀλλὰ καὶ τοὺς δρόμους διαφυγῆς ν' ἀνατινάζονται, στρέφεται μὲ μιὰ ἐκδικητικὴ μυσία, θὰ λέγαμε, πρὸς τὸν ἑαυτὸ του. Γίνεται ἐνδοστροφής, αὐτοαπομονώνεται κι' ἀπομονώνει μαζί καὶ τὸ ἔργο του, προορίζοντας στὸ ἔπακρο τὴν ἀκτίνα δράσης του κι' ἀφαιρώντας του τὶς καθιερωμένες μορφὲς ἐπικοινωνίας μὲ τὸν τριγύρω κόσμο.

Ἄφου κοποῦν τὰ νήματα σύνδεσης τοῦ καλλιτέχνη μὲ τὸν γύρο του χώρου κόβονται καὶ τὰ νή-

κασσὸ, μιὰ σύνθεση πέρα γιὰ πέρα ἀνορθόδοξη, ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ συγκλονιστικὲς κραυγὲς διαμαρτυρίας ἐνάντια στὸν πόλεμο, ποὺ μὲ τὸν παραλογισμὸ του ἀνατρέπει συθέμελα τὴν ἁρμονία τῆς ζωῆς.

Ἡ γριφώδης ἐπίσης καὶ δυσνόητη «Ἐρμητικὴ πολιτεία» τοῦ Ἑλλιοῦ ἀποτελεῖ ἕνα ἀριστοτεχνικὸ ξεγύμνωμα τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας.

Ἔτσι, δὲν μπορούμε νὰ προσεγγίζουμε τὰ ἔργα τέχνης ἀπὸ μόνης τῆς πλευρᾶς τῆς μορφῆς, παραγνωρίζοντας τὸ περιεχόμενον. Ἡ προσέγγιση ἐπίσης, ἰδιαίτερα στοὺς παραγμένους καιροὺς μας, πρέπει νὰ γίνεται μὲ κατανόηση τῶν ἀντικειμενικῶν δεδομένων, ποὺ ἐπηρεάζουν τὸν καλλιτέχνη καὶ τὴν προσδοκία, ὅτι τὰ διαμάντια εἶναι καλυμμένα ἀπὸ καπνιά.

Εἶναι γεγονός, ἄχ., ὅτι τὸν τελευταῖο καιρὸ στὶς ΗΠΑ εἰσέχεται μὲ ὀρμὴ στὴν ποίηση, στὸ θέατρο καὶ τὴ μουσικὴ τὸ ἀντιπολεμικὸ θέμα. Αἰτία τὸ Βιετνάμ, ποὺ στὶς φλόγες του καίονται ὅσες ἠθικὲς ἀξίες εἶχαν ἀπομείνει ὀρθιες.

Αὐτὸ ὅμως τὸ μεγάλο, τρανταχτὸ θέμα ζωῆς καὶ θανάτου δίνεται μέσα ἀπὸ μορφὲς παραδοξολόγες, μέσα ἀπὸ μορφὲς παρανοϊκῆς ἀν θέλετε.

Ὅλ' αὐτὰ δὲν γράφονται φυσικὰ γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸν ἐρμητισμὸ, ποὺ καὶ στὶς καλύτερες του στιγμὲς δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει τὴ δύναμη καὶ τὴ μαγεία τοῦ ρεαλισμοῦ, σ' ὅτι ἀφορᾷ τὴν ἐπίδραση του πάνω στὸ εὐρύτερο κοινὸ.

Ἴσως ὅμως ἐπανέλθουμε στὸ εἰδικὸ αὐτὸ πρόβλημα τοῦ ρεαλισμοῦ μέσα στὶς δικὲς μας συνθήκες. Γιατί δὲν θὰ πρέπει νὰ παραγνωρίζεται τὸ γεγονός, πὼς καὶ μέσα στὴν τόσο ἀτομικιστικὴ κοινωνία μας ὑπάρχουν καλλιτέχνες, ποὺ διατηροῦν καὶ συνειδητὰ στὴν τέχνη τους τοὺς δεσμούς ὄχι μόνον μὲ τὴ γύρω ζωὴ καὶ τὴν παράδοση ἀλλὰ καὶ τὸ πλατὺ κοινὸ.

Τοῦ κ. Π. ΠΑΙΟΝΙΔΗ

τας τοὺς «ἀντικοινωνικοὺς», «ἀντιδραστικοὺς» κτλ. κτλ.

Θὰ θέλαμε νὰ δώσουμε μιὰ δημόσια ἀπάντηση στὶς ἀπόψεις αὐτὲς γιὰτί πιστεύουμε πὼς τὰ καλλιτεχνικὰ, αἰσθητικὰ φαινόμενα πρέπει νὰ προσεγγίζονται πάντοτε ἀπὸ μιὰ εὐρύτερη σκοπιά.

Ἄν θὰ θέλαμε ν' ἀναλύσουμε τὸ φαινόμενον τοῦ ἐρμητισμοῦ στὴν τέχνη θὰ χρειάζονταν πρῶτ' ἀπ' ὅλα μιὰ τομὴ μέσα στὶς κοινωνικὲς συνθήκες, ποὺ τὸν δημιούργησαν — δὲν ἐννοοῦμε φυσικὰ τόσο τὶς κυριακὲς ὅσο τὶς δυτικοευρωπαϊκὲς.

Τὶ ἔχουμε λοιπὸν ἀντικρῶ μας; Μιὰ κοινωνία, πούφτασε στὸ ἀκρότατο σημεῖο τοῦ ἀτομικισμοῦ, μιὰ κοινωνία, ποὺ ἔχοντας ἀναγάγει τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία σὲ ὑπέρτατο νόμο τῆς, ἀνατίναξε τὶς γέφυρες, ποὺ δένουν τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν συνάνθρωπο του, ἀντιπαρέθεσε τὸ ἄτομο στὸ σύνολο καὶ ἀντίστροφα.

Αὐτὴ ἡ ἀντικειμενικὴ κατάσταση πραγμάτων, ποὺ δὲν εἶναι ἀπλῶς προϊόν λίγων χρόνων, ἀλλὰ δεκαετηρίδων καὶ ἑκατονταετηρίδων ἄκόμα, ἔχει ἐπιβάλλει στοὺς

μάτα μὲ τὸ παρελθὸν καὶ τὴν παράδοση, μ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ βάρη ποὺ κατέκτησε ἡ ἀνθρώπινη σκέψη μέσα στοὺς αἰῶνες. Ὁ καλλιτέχνης γίνεται ἔτσι ἕνας ἀρηιτῆς τῶν πάντων, ἄκόμα καὶ τῆς δικῆς του ὑπόστασης, ποὺ τὴν κατακομματίζει ἀφαιρώντας τῆς τὸ οὐσιωδέστερο, τὸ ἀνθρώπινο τῆς στοιχεῖο καὶ διατηρώντας τὰ βιολογικὰ ἀναγκαῖα.

Εἶναι φανερὸ πὼς ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα μέχρι τὴν πλήρη κατάλυση τῆς τέχνης, δὲν μένει παρά ἕνα δῆμα. Κι' αὐτὸ τὸ δῆμα πολλοὶ τὸ κάνουν μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐκολία, γιὰτί τὰ σύνορα ἐξαλείφθηκαν μὲ τὴν ἀσυδοσία, ποὺ ὀργιάζει στὴν ζωγραφικὴ Ἰ.Χ. μὲ τὰ χρώματα καὶ τὶς γραμμὲς ἢ στὴν ποίηση μὲ τὸν συρφετὸ τῶν λέξεων καὶ τῶν συνδυασμῶν τους.

Αὐτὲς ὅμως εἶναι ἀκραεῖς καταστάσεις κι' ἡ ἐρμητικὴ τέχνη — ἂν κάτω ἀπὸ τὸν ὄρο αὐτὸ ἐννοοῦμε μόνον τὰ ἔργα δυσνόητης μορφῆς καὶ γριφώδους περιεχομένου — εἶναι μιὰ πολὺ εὐρύτερη ὑπόθεση, ποὺ ἀγκαλιάζει ἐκ διαμέτρου ἀντίθετες καταστάσεις.

«Ἡ «Γκουέρνικα» Ἰ.Χ. τοῦ Πι-

ΜΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΜΟΥΣΟΥΡΓΩΝ ΑΠΟ ΠΟΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΕΝΕΣΚΟΥ ΣΤΟ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ

Διεξάγεται φέτος ἀπὸ τὶς 5-22 Σεπτεμ-

βρίου. Στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῆς

Τὸ Μεξικὸ τολμᾷ ἀπόλυτὸν κειμὸν δόγῃ νῆ

πε ζε τ μπ σδ

ἑ φ η τ ι